Weerbaar tegen moslimdiscriminatie en hatecrime in Amsterdam

vergroten van de meldingsbereidheid van moslims en hun instituties door het delen van ervaringen en expertise en het intensiveren van structurele onderlinge samenwerking

Een traject van het Collectief Tegen Islamofobie en Discriminatie & projectbureau Zasja

© CTID en projectbureau Zasja
Oktober 2019

Aanleiding

In Amsterdam is al enige tijd een netwerk actief van organisaties en personen die - ieder vanuit hun eigen perspectief en deskundigheid - gezamenlijk werken aan een lange-termijnagenda om islamofobie, moslimhaat en -discriminatie in kaart te brengen, te analyseren en tegen te gaan.[1] En dat is nodig. Uitsluiting en discriminatie van moslims is een hardnekkig maatschappelijke probleem en ook in de georganiseerde hatecrime tegen de geïnstitutionaliseerde islam zitten steeds meer patronen. Praten over incidenten en 'gekke henkies' lijkt inmiddels verleden tijd. Landelijke en lokale overheden erkennen dat ook in meer of mindere mate.[2]

Er wordt door het netwerk dan ook een breed scala aan ideeën, activiteiten en projecten ontwikkeld en uitgevoerd. Het CTID en projectbureau Zasja zetten - mede naar aanleiding van discussies in bijeenkomsten van het landelijk netwerk moslimdiscriminatie/islamofobie - in onderstaande opzet in op een project dat focust op het verhogen van de meldingsbereidheid van moslims en hun organisaties. Daarbij wordt intensief samengewerkt met het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA), dat volledig op de hoogte is van onze inzet en opzet en deze volmondig ondersteunt. De pilot richt zich op de regio Amsterdam, maar is eventueel later ook inzetbaar voor een landelijke campagne. Op lokaal niveau valt volgens ons bijvoorbeeld nog flink wat winst te realiseren door de samenwerking te intensiveren tussen de anti-discriminatievoorziening (ADV's; in Amsterdam het MDRA), politie, Openbaar Ministerie, gemeentelijke diensten, moskeeën en een breed scala andere organisaties die veel moslims bereiken.

De meldingsbereidheid onder moslims in het algemeen en hun instituties in het bijzonder blijft structureel laag. Daar liggen verschillende oorzaken aan ten grondslag. Een belangrijke reden is dat discriminatie van moslims tot voor kort niet apart geregistreerd werd en in de praktijk meestal ingeboekt als discriminatie op grond van godsdienst of als discriminatie op grond van etniciteit (bij migranten) en ook wel eens als antisemitisme (bijvoorbeeld wanneer een hakenkruis op een moskee was geschilderd). Het fenomeen werd mede daardoor onvoldoende zichtbaar.

Wel is het zo dat steeds meer ADV's, politiekorpsen en internetmeldpunten moslimdiscriminatie als aparte registratiegrond hebben geïntroduceerd. Probleem blijft dat de specifieke duiding niet altijd dezelfde is, omdat er nog steeds een semantische discussie wordt gevoerd over de te gebruiken terminologie (islamofobie, moslimhaat of moslimdiscriminatie) en er volgens sommigen geen ruimte zou zijn voor (legitieme) islamkritiek.

Daarnaast spelen de ervaringen van moslims en hun instituties met melden en/of het doen van aangifte een cruciale rol. Enerzijds leeft het gevoel dat meldingen en aangiftes vaak niet

[1] Bij dit netwerkoverleg zijn onder meer betrokken het Collectief tegen Islamofobie & Discriminatie (CTID), EMCEMO, Meld Islamofobie, Muslims for Progressive Values, Republiek Allochtonië, Ineke van der Valk, Martijn de Koning en projectbureau Zasja.

[2] De veroordeling van het gooien met een Molotovcocktail naar een bemenste moskee in Enschede als een aanslag met terroristisch oogmerk is daarbij van groot belang geweest.

serieus worden genomen. In eerder onderzoek naar hatecrime tegen moskeeën concludeerde Ineke van der Valk dat veel bestuurders weliswaar melding doen bij de politie, maar over het algemeen teleurgesteld zijn over de bagatelliserende en depolitiserende reactie van overheidsinstellingen.

Van der Valk concludeerde in 2015 dat meer dan een derde (39%) van de Nederlandse moskeeën in de afgelopen tien jaar te maken gehad met één of vaak meerdere voorvallen van discriminatoire agressie en geweld. Van de 84 moskeeorganisaties die een vragenlijst over tegen hen gerichte agressie hadden ingevuld, had 68% verschillende vormen van agressie meegemaakt. Bij de politie groeit het besef hierover, maar wordt ook regelmatig gewezen op het gebrek aan mogelijkheden om over te gaan tot vervolging. De bal ligt bij het OM.

Aan de andere kant blijkt uit ervaringen van het CTID en projectbureau Zasja angst voor vergelding of herhaling een factor van betekenis. Melding en aangifte van bedreigende incidenten bij de politie of ADV's is bijvoorbeeld voor moskeebestuurders alles behalve een uitgemaakte zaak, laat staan er mee naar buiten treden. Sommigen proberen het zelf op te lossen, maar veel van hen kiezen ervoor - soms in overleg met de politie - om incidenten niet in de openbaarheid te brengen, om angst bij bezoekers te voorkomen en de zaak niet op de spits te willen drijven. De gedachte hierachter is soms ook dat met het inschakelen van de media de daders de aandacht krijgen die ze zoeken, wat leidt tot kopieergedrag en dus meer bedreigingen. Dat verklaart ook de wisselende reacties vanuit 'de' moslimgemeenschap op bijvoorbeeld dreigbrieven met nazisymbolen en anti-islam retoriek. Wel wordt er door steeds meer overkoepelende verbanden bij alle moskeebestuurders op aangedrongen om te melden en aangifte te doen. Tenslotte speelt gewenning helaas een belangrijke rol, zeker bij impliciete vormen van discriminatie en uitsluiting. Door deze samenhang van factoren zien we nog maar 'het topje van de ijsberg'.

Juist om het onderlinge vertrouwen tussen de verschillende betrokkenen te versterken, het verwachtingspatroon te managen door op een begrijpelijke manier uit te leggen wie wat doet en kan en (daarmee) de weerbaarheid van moslims - jong en oud, man en vrouw - te vergroten, willen het CTID en projectbureau Zasja in 2020/2021 16 bijeenkomsten en een slotconferentie met concrete uitkomsten organiseren. In eerdere projecten hebben zowel het CTID (2013/2014) als projectbureau Zasja (2016/2017) met dit soort bijeenkomsten positieve ervaringen opgedaan. Maar er waren ook uiteenlopende en terugkerende knelpunten.

In dit nieuwe traject willen we op de pluspunten voortborduren en inspelen op de leerpunten. Daarbij ligt speciale focus op het verbreden van de scoop door een vele breder palet aan organisaties en partijen te betrekken. Voor de verbreding van het bereik is de inbreng van jongeren, vrouwen en vluchtelingen noodzakelijk. Daarnaast is de inhoudelijke participatie van vooral het OM essentieel, die in eerdere trajecten grotendeel onderbelicht bleef. Daar zal fors op moeten worden ingezet. Ook gaan we veel meer werken met moderne communicatiemiddelen om het bereik los van de bijeenkomsten te vergroten. Tenslotte wordt ingezet op structurele vromen van samenwerking en op borging van het aanbod bij de

participerende organisaties. Met deze nieuwe invalshoeken denken wij de effectiviteit van het traject aanzienlijk te vergroten en de resultaten te optimaliseren.

Plan van aanpak

Doel
Met het project *Weerbaar tegen moslimdiscriminatie en hatecrime in Amsterdam* willen we moslimdiscriminatie en hatecrime tegen Amsterdamse moslimburgers en Amsterdamse islamitische instituties (politiek) agenderen én de meldingsbereidheid van moslimorganisaties en hun bezoekers vergroten. Betrokken partijen moeten elkaar beter willen leren vinden wanneer discriminatoire incidenten plaatsvinden.

Van belang daarbij is dat duidelijker wordt wat de wederzijdse verwachtingen en mogelijkheden zijn en er meer onderlinge kennisuitwisseling plaatsvindt. Specifiek aandachtspunt is het in samenwerking met organisaties van en voor moslims versterken van de weerbaarheid van Nederlandse moslims. Door de intensivering van de samenwerking moeten op langere termijn in de regio Amsterdam (en eventueel later in andere regio's) duurzame lokale initiatieven ontstaan, die gericht zijn op aanpak en preventie van moslimdiscriminatie. Trainen van intermediairs en borging in het reguliere aanbod van de betrokken organisaties zijn daarbij belangrijke speerpunten.

Doelgroep
De doelgroep bestaat *primair* uit vertegenwoordigers (personeel, vrijwilligers en/of bestuursleden) van organisaties van en voor moslims, verantwoordelijke ambtenaren en bestuurders van gemeenten, de politie, het OM. MIND en College voor de Rechten van de Mens en het MDRA. *Secundair* bestaat de doelgroep uit alle (Amsterdamse) moslims die deze organisaties (kunnen) bereiken.

Bij zowel de primaire als de secundaire doelgroep is vertegenwoordiging van vrouwen en jongeren essentieel. Uit onderzoek en cijfers blijkt dat juist vrouwen vaak het slachtoffer zijn van discriminatoire incidenten en veel jongeren weerbaarheid missen en vaak het gevoel hebben dat er in Nederland 'met twee maten wordt gemeten'.

Inzet
Om vorm te geven aan deze doelstellingen wordt door het CTID en projectbureau Zasja in samenwerking met het netwerk en de reguliere meldpunten in 2020/2021 in Amsterdam een serie van 16 bijeenkomsten georganiseerd bij onder meer moskeeën, islamitische scholen en andere organisaties die veel moslims bereiken.

Tijdens deze bijeenkomsten wordt onderling uitgewisseld over discriminatie- en hatecrime ervaringen en (het gebrek aan) afhandeling en vervolging daarvan, de rol die de verschillende lokale instanties hebben in de aanpak en preventie van moslimdiscriminatie, wat er vanuit de moslimgemeenschappen zelf al wordt of kan worden gedaan en wat de overheid doet.

Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het breder delen van praktijkvoorbeelden die inzetten op trainingen en intermediairs en die aandacht hebben voor gezamenlijke lokale initiatieven gericht op dialoog en ontmoeting voor diverse doelgroepen.

De bijeenkomsten moeten een impuls geven aan het intensiveren van lokale samenwerking tussen organisaties van en voor moslims, politie, OM, MDRA, College voor de Rechten van de Mens, MIND en vertegenwoordigers vanuit relevante gemeentelijke diensten (diversiteit/maatschappelijke ontwikkeling/veiligheid).

Daarnaast ligt het in de bedoeling om het aanstellen van vaste aanspreek- en/of contactpersonen te bevorderen. Waar nodig zowel voor de 1e als voor de latere generaties en zowel voor mannen als voor vrouwen. Uit die impuls moeten op termijn concrete vervolgactiviteiten rollen in de vorm van intensieve netwerkbijeenkomsten en specifieke trainingen op lokaal niveau.

Projectopzet (fasering en deelactiviteiten)
Het project is opgebouwd uit een aantal fases, waarin specifieke deelactiviteiten worden uitgevoerd.

In de **eerste fase** van het traject november/december 2019):

- worden concrete contacten gelegd met de verschillende partners in het project
- worden specifieke organisaties/instellingen geselecteerd waar de bijeenkomsten gaan plaatsvinden

In de **tweede fase** van het traject (januari 2020 t/m juni 2021):

- worden de inhoudelijke voorbereidingen getroffen om de bijeenkomsten vorm te geven. Veel aandacht is er voor het zorgvuldig overbrengen van het specifieke doel van de bijeenkomsten. Deze gesprekken zijn essentieel om de lange(re) termijn doelstellingen van het project te realiseren. Alle betrokken partijen dienen zo optimaal mogelijk voorbereid te zijn, zodat tijdens de bijeenkomsten concrete resultaten kunnen worden geboekt;
- worden in samenwerking met de uitgekozen organisaties/locaties de praktische voorbereidingen geconcretiseerd. Denk daarbij onder meer aan formele uitnodigingen, samenstellen conceptagenda/programma, afspraken over mediabeleid, vorm van verslaglegging (geluid/beeld), catering, representatie en andere relevante logistieke zaken;
- worden de agenda's, de deelnemerslijsten, de programma's en de daarbij behorende randvoorwaarden bijeenkomsten vastgesteld;
- vinden de bijeenkomsten plaats
- belegt de kerngroep een tussentijd evaluatiegesprek na acht bijeenkomsten;
- wordt meer in algemene zin door de kerngroep regelmatig contact onderhouden om de voortgang en eventuele knelpunten te bespreken.

In de **derde fase** van het traject (juli t/m oktober 2021)

- wordt het project met alle betrokken geëvalueerd en beschreven aan de hand van de verslagleggingen
- volgt een praktische checklist over hoe samenwerking tussen betrokken partners ook in andere gemeenten/regio's versterkt zou kunnen worden
- wordt aan de hand van de uitkomsten een slotconferentie georganiseerd.

Opzet bijeenkomsten
De bijeenkomsten vinden (bij voorkeur, maar uiteraard alleen indien gewenst) plaats bij organisaties van en voor moslims om te zorgen voor een vertrouwde omgeving en om het laagdrempelige karakter te bevorderen. Soms dat heeft het ook een symbolische functie; ambtenaren, bestuurders en andere betrokkenen komen - anders dan normaal - op bezoek.

De eerste 8 bijeenkomsten voor de primaire doelgroep worden relatief 'klein' gehouden om de deelnemers de ruimte en mogelijkheid te bieden optimaal te participeren in de bijeenkomst. Een overzichtelijke discussie en het creëren van korte lijnen zijn sleutelbegrippen. Daarbij is ook de onderlinge (evenwichtige) verdeling tussen de moslimgemeenschap, MDRA, politie, OM, College van de Rechten voor de Mens, MIND en gemeente van belang. Uitgangspunt is een maximaal aantal deelnemers van **40 tot 50.** De bijeenkomsten worden opgehangen aan een van te voren overeengekomen programma en agenda.

De tweede serie van 8 bijeenkomsten is gericht op het betrekken van de secundaire doelgroep, met een informatief, voorlichtend karakter en worden naast de wervingskanalen van de organisatie in kwestie aangekondigd via weblogs, Facebook en andere social media. Deze bijeenkomsten zullen een openbaar karakter hebben. Het aantal deelnemers zal naar verwachting en uit ervaring variëren tussen de 50 en 100.

In de afsluitende conferentie worden de uitkomsten van alle bijeenkomsten gedeeld met een deskundig panel en met het publiek. Aan de hand van de uitkomsten wordt een handzame checklist samengesteld.

Werkwijze
De doelgroep van het project wordt direct betrokken bij de inhoud en uitvoering, omdat alleen daardoor de organisaties en deelnemers binding met het project kunnen krijgen. Daarom wordt in dit traject veel tijd besteed aan uitleg over de inhoud en het (langere termijn) doel van het project, aan het selecteren van de organisaties en deelnemers en aan de vorm van de bijeenkomsten. (Tussentijdse) evaluaties zijn daarbij een belangrijk instrument.

Werkgebied
Het werkgebied van het pilotproject is Amsterdam. Daarbij ligt de focus op wijken waar de meeste organisaties van en voor moslims werkzaam zijn en/of de meeste moslims wonen. Nieuw-West, West, Noord en Oost zijn de meest voor de hand liggende stadsdelen.

Looptijd
November 2019 t/m oktober 2021

Voorlopige planning bijeenkomsten

- 1e bijeenkomst	- januari 2020:	moskee
- 2e bijeenkomst	- februari 2020:	islamitische school
- 3e bijeenkomst	- maart 2020:	(islamitische) studentenvereniging
- 4e bijeenkomst	- april 2020:	(islamitische) jongerenvereniging
- 5e bijeenkomst	- mei 2020:	(islamitische) vrouwenvereniging
- 6e bijeenkomst	- juni 2020:	sportclub
- 7e bijeenkomst	- september 2020:	migrantenorganisatie
- 8e bijeenkomst	- oktober2020:	vluchtelingenorganisatie
- 9e bijeenkomst	- november 2020:	moskee
- 10e bijeenkomst	- december 2020:	islamitische school
- 11e bijeenkomst	- januari 2021:	(islamitische) studentenvereniging
- 12e bijeenkomst	- februari 2021:	(islamitische) jongerenvereniging
- 13e bijeenkomst	- maart 2021:	(islamitische) vrouwenvereniging
- 14e bijeenkomst -	- april 2021:	sportclub
- 15e bijeenkomst -	- mei 2021:	migrantenorganisatie
- 16e bijeenkomst -	- juni 2021:	vluchtelingenorganisatie
- slotbijeenkomst	- oktober 2021:	conferentie over uitkomsten

Netwerk
CTID en projectbureau Zasja beschikken over een uitgebreid netwerk onder organisaties en personen die relevant zijn voor de ontwikkeling en uitvoering van dit project in Amsterdam en waarmee al jarenlang intensief wordt samengewerkt. Naast kerngroep bestaat dat uit:

- Koepelorganisaties van moskeeën en moslimorganisaties.
- Onafhankelijke moskeeorganisaties
- Islamitische vrouwenorganisaties, vrouwencommissies en vrouwennetwerken binnen bredere verbanden.
- Islamitische scholen en andere educatieve instellingen van en voor moslims.
- Stedelijke en stadsdeelgerichte zelforganisaties van en voor (moslim)migranten.
- Stedelijke en stadsdeelgerichte zelforganisaties van den voor vluchtelingen
- (Islamitische) studentenorganisaties
- (Islamitische) jongerenorganisaties
- Sportclubs (met veel moslims in bestuur en ledenbestand).
- Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA)
- College voor de Rechten van de Mens.
- Politie Amsterdam.
- MIND
- Projectleider 'Kracht van het verschil' regio Amsterdam.
- Buurtregisseurs
- (Internationale) Onderzoekers op het terrein van (moslim)discriminatie en islamofobie

- Andere initiatieven gericht op het voorkomen en bestrijden van (moslim)discriminatie en islamofobie vanuit de eigen gemeenschappen (on- en offline)
- Openbare Orde en Veiligheid (OOV)
- Relevante maatschappelijke diensten en instellingen
- Relevante, gespecialiseerde (social) media

Evaluatie, borging en verslaglegging
Iedere bijeenkomst wordt met de betrokken organisaties/personen geëvalueerd. Tijdens deze evaluatiemomenten zal vooral worden gekeken of de overgebrachte informatie is aangekomen en of de samenwerking is bevorderd en vorm heeft gekregen. Vooral bij organisaties van en voor moslims wordt bekeken of er nog extra inzet nodig is.

Aan de hand van de evaluaties en de verslaglegging zullen de uitkomsten van het project worden vastgelegd in een praktische en gemakkelijk overdraagbare checklist, die het traject in andere gemeenten vereenvoudigd en borging bij andere instellingen en organisaties bevorderd. Die checklist wordt ook opgemaakt voor verspreiding via social media.

Het project zal worden uitgevoerd in combinatie met een lichte vorm van actieonderzoek. Dit betekent dat het project stap voor stap wordt ontwikkeld, met grote betrokkenheid van de 'doelgroep', monitoring van proces en resultaat en de ruimte voor tussentijdse bijstelling en/of nieuwe verbeteracties.

Om zoveel mogelijk een beeld te krijgen van de impact en effectiviteit van het project:

- zijn de doelstellingen van (deel)activiteiten zo operationeel en toetsbaar mogelijk geformuleerd;
- zal deelnemers aan de bijeenkomsten worden gevraagd (direct of via een enquete) of het aanbod voldeed aan de verwachtingen en zullen de resultaten van deze tussentijdse evaluaties worden meegenomen in de aanpak van het vervolg;
- zal na twee bijeenkomsten met alle betrokkenen een tussentijdse evaluatie plaatsvinden aan de hand hiervan het programma van het vervolgtraject eventueel worden bijgesteld en vastgesteld;
- zal een eindevaluatie plaatsvinden waarbij met betrokken organisaties en samenwerkingspartners gekeken wordt of de doelstellingen zijn bereikt en of er nog extra inzet bij de (moslim)organisaties noodzakelijk is.

Begroting			
Werkzaamheden	**Uren Zasja/CTID***	**Organisatie kosten**	**Totaal**
Organisaties benaderen en binden	40		€ 2.400
Vaststellen locaties	10		€ 600
Praktische organisatie van 16 bijeenkomsten	256	€ 16.000	€ 31,360
Organisatie slotbijeenkomst	40	€ 4.000	€ 6.400
Overleggen met opdrachtgever	8		€ 480
Verslaglegging van alle bijeenkomsten en samenstellen en redigeren checklist	100		€ 6.000
Evaluatie	40		€ 2.400
Subtotaal uren	**494**		
Totale kosten	**€ 29.640**	**€ 20.000**	**€ 49.640 (ex BTW)**

- Hier wordt verwezen naar betaalde inzet (in uren). Het werkelijk aantal uren dat besteed zal moeten worden aan de voorbereiding en organisatie van alle bijeenkomsten ligt veel hoger. Een deel van de werkzaamheden zal dan ook verricht worden door bij het netwerk aangesloten vrijwilligers. Dat is tegelijkertijd de eigen bijdrage (in mensuren).
- Uurloon bedraagt € 60,- exclusief BTW
- Bij organisatiekosten gaat het bijvoorbeeld om de huur van ruimten, vrijwilligersvergoedingen, reiskosten, representatiekosten, kantoor en/of administratiekosten en catering.